

Мацнєва Оксана

ORCID 0000-0001-8107-0032

Researcher ID I-3965-2016

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології та освітніх технологій,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: oksanamatsnieva@gmail.com

ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ: АНАЛІЗ СТРУКТУРИ, ЗМІСТУ Й ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕАЛІЗАЦІЇ

Проблема підготовки майбутніх викладачів англійської мови для спеціальних цілей була й залишається актуальною в методиці викладання іноземних мов. Її вирішення тісно пов'язано з упровадженням теоретично обґрунтованої, практично розробленої й експериментально перевіреної методики відповідного навчання, невід'ємною складовою якої має стати програма навчальної дисципліни «Методика викладання англійської мови для спеціальних цілей», що, у свою чергу, потребує вивчення позитивного міжнародного досвіду розроблення й імплементації відповідних програм.

Мета роботи. Проаналізувати закордонні програми підготовки викладачів англійської мови для спеціальних цілей щодо їхньої структури, змісту й особливостей реалізації, окреслити теми та проблеми, що мають бути включені до програми підготовки майбутнього викладача англійської мови для спеціальних цілей.

Методологія. Досягнення визначеної мети забезпечувалось використанням таких методів дослідження як відбір закордонних програм підготовки викладачів англійської мови для спеціальних цілей, аналіз їхньої структури, змісту та особливостей реалізації, систематизація й узагальнення отриманих даних.

Наукова новизна. На основі результатів аналізу структури, змісту й особливостей реалізації закордонних програм підготовки викладачів англійської мови для спеціальних цілей зроблено спробу визначити перелік тем і проблем, що мають бути включені до змісту програми підготовки майбутнього викладача англійської мови для спеціальних цілей.

Висновки. У результаті проведеного дослідження було виокремлено низку особливостей проаналізованих закордонних програм підготовки викладача англійської мови для спеціальних цілей: 1) усі програми належать до асинхронних онлайн-курсів і орієнтовані на викладачів-практиків або досвідчених викладачів англійської мови для спеціальних цілей, 2) програми різняться за тривалістю – від одного місяця до року, 3) кількість годин вказана лише в одній програмі і становить 240 годин, 12 годин самостійної роботи здобувача освіти на тиждень, ця програма також передбачає вибір і успішне завершення одного курсу за вибором із переліку курсів англійської мови для професійних цілей, 4) до змісту навчання в переважній більшості програм включено такі теми та проблеми як розвиток і тенденції навчання англійської мови для спеціальних цілей; аналіз навчальних потреб студентів; розробка навчального плану та програми курсу англійської мови для спеціальних цілей; відбір, оцінка та розробка навчальних матеріалів; методи, підходи та виклики в навчанні англійської мови для спеціальних цілей; способи та прийоми оцінювання навчальних досягнень студентів; ролі та безперервний професійний розвиток викладача англійської мови для спеціальних цілей. Ці теми та проблеми мають бути включені до програми підготовки майбутнього викладача англійської мови для спеціальних цілей.

Ключові слова: викладач англійської мови для спеціальних цілей, англійська мова для спеціальних цілей, методична компетентність, програма підготовки, зміст навчання.

Постановка проблеми. Достатньо високі вимоги до рівня володіння англійською мовою представниками різних галузей, визначені, зокрема, Законом України «Про застосування англійської мови в Україні» від 04 червня 2024 року, зумовлюють актуальність проблем методики викладання англійської мови для спеціальних цілей, розвитку професійної, передусім методичної, компетентності викладача англійської мови для спеціальних цілей, підготовки майбутніх викладачів англійської мови для спеціальних цілей. При цьому, якщо перші дві проблеми активно розв'язуються методистами, про

що свідчить кількість та тематика дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата педагогічних наук з відповідної спеціальності [2; 3], то проблему підготовки майбутнього викладача англійської мови для спеціальних цілей слід уважати найменш розробленою і, відповідно, найбільш актуальною. Вірогідно, що її розв'язання забезпечується теоретично обґрунтованою, практично розробленою й експериментально перевіреною методикою формування методичної компетентності майбутніх викладачів англійської мови для спеціальних цілей. Невід'ємною практичною складовою такої методики є навчальна дисципліна «Методика викладання англійської мови для спеціальних цілей», що має забезпечуватись відповідною програмою.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Вивчення фахової літератури дозволяє зробити висновок, що проблема підготовки майбутнього викладача англійської мови для спеціальних цілей була й залишається предметом дослідження вітчизняних і зарубіжних методистів [2]. Щодо української науки, то ця проблема знайшла своє відображення в дисертаційному дослідженні М. Кокор, присвяченому проблемі підготовки майбутніх викладачів іноземної мови за професійним спрямуванням в університетах США [1], а також Н. Скіби, в центрі уваги якого – проблема інтегрованого формування іншомовної комунікативної та методичної компетентностей майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей [4]. Водночас ця проблема піднімалась деякими вітчизняними дослідниками (С. Бобир, Н. Микитенко, Н. Слюсаренко, М. Сотер тощо) на рівні статей та тез доповідей на конференціях.

Кількість закордонних досліджень з порушеної проблеми очікувано більша, останнім часом спостерігається підвищення інтересу методистів до проблеми підготовки майбутніх викладачів англійської мови для спеціальних цілей, що, зокрема, знайшло своє відображення в колективних монографіях [8; 9]. На особливу увагу заслуговують дослідження професора Університету Окленду (м. Окленд, Нова Зеландія) Хелен Бастуркмен, яка має багаторічний досвід викладання курсу «Англійська мова для спеціальних цілей» у зазначеному університеті, а також професора Університету Чукурова (м. Адана, Туреччина) Ясемін Кіркгоз, яка, керуючись положеннями конструктивістського підходу, розробила курс підготовки майбутніх викладачів англійської мови для спеціальних цілей і перевірила його ефективність під час пробного навчання здобувачів вищої освіти відповідного університету [8].

Водночас аналіз зазначених досліджень дозволяє зробити висновок про значну кількість завдань, що потребують вирішення задля розв'язання проблеми підготовки майбутнього викладача англійської мови для спеціальних цілей, розробки програми навчальної дисципліни зокрема. Останнє, поміж іншого, передбачає врахування позитивного міжнародного досвіду розроблення й імплементації відповідних програм.

Мета статті. У межах цієї статті ставимо за мету проаналізувати наявні закордонні програми підготовки викладачів англійської мови для спеціальних цілей щодо структури, змісту й особливостей реалізації освітнього процесу в них, а також виокремлення тем і проблем, які мають бути включені до програми підготовки майбутнього викладача англійської мови для спеціальних цілей.

Методологія. Досягнення окресленої мети потребує відбору програм підготовки викладачів англійської мови для спеціальних цілей, аналізу структури, змісту й особливостей реалізації освітнього процесу в них, а також систематизації й узагальнення отриманих даних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для досягнення поставленої мети ми відібрали для аналізу три програми підготовки викладачів англійської мови для спеціальних цілей. При відборі ми брали до уваги такі аспекти як репутація закладу освіти, престижність сертифікату у відповідній галузі, а також наявність інформації про курс у відкритому доступі.

Розглянемо відібрані програми підготовки. Оксфордська школа просунутого вивчення методики викладання англійської мови як іноземної пропонує курс, орієнтований на досвідчених викладачів англійської мови, які викладають англійську для професійних цілей дорослим. За умови успішного завершення цього курсу учасники отримують Оксфордський сертифікат викладання англійської мови для спеціальних цілей (Oxford Certificate in ESP Instruction) [7].

Програма курсу передбачає опрацювання таких тем як розвиток і тенденції навчання англійської мови для професійних цілей, ролі викладачів і адміністраторів, спеціальні знання, навчальні стилі та стратегії студентів, аналіз навчальних потреб студентів і розробка програми курсу англійської мови для професійних цілей, відбір та оцінка навчальних матеріалів, урахування професійних стандартів у процесі розробки програми курсу та навчальних матеріалів, способи та прийоми оцінювання навчальних досягнень студентів, використання мультимедіа в навчанні англійської для професійних цілей, укладання портфоліо з матеріалами для навчання й оцінювання навчальних досягнень студентів обраної професійної галузі, рефлексивне навчання та безперервний професійний розвиток викладача англійської мови для професійних цілей.

Тривалість зазначеного асинхронного онлайн-курсу – 5 місяців, загальна кількість годин – 240, що становить 12 годин самостійної роботи здобувача освіти на тиждень. Також передбачається, що учасники обирають і успішно завершують один із курсів англійської мови для професійних цілей, наприклад, англійська для маркетингу, ділова англійська, англійська для журналістів тощо.

У свою чергу, Лондонська школа міжнародного бізнесу пропонує двомісячний (стандартний) / одномісячний (інтенсивний) асинхронний онлайн-курс, за умови успішного завершення якого учасники отримують сертифікат, що підтверджує просунутий рівень викладання англійської мови для спеціальних цілей (Advanced Skill Certificate in English for Specific Purposes Teaching) [6].

Зміст курсу передбачає опрацювання таких тем: принципи навчання англійської для професійних цілей, аналіз навчальних потреб студентів, розробка курсу та навчальних матеріалів, контроль та оцінювання в навчанні англійської для професійних цілей, використання технологій у навчанні англійської для професійних цілей, навчання ділової англійської, навчання англійської для професійних цілей у галузі медицини, юриспруденції, навчання англійської для академічних цілей, професійний розвиток викладача англійської мови для професійних цілей.

На особливу увагу також заслуговує асинхронний онлайн-курс «Навчання англійської для професійних цілей», що пропонується Австралійською академією професійного розвитку AA4PD. Зміст курсу передбачає опрацювання таких тем як 1) вступ до курсу «англійська для професійних цілей», у межах якої розглядається та визначається відповідне поняття, виокремлюються відмінності між загальною англійською та англійською для професійних цілей, характеризується історія розвитку та обґрунтовується важливість останньої, 2) аналіз навчальних потреб студентів, що націлене на визначення відповідних потреб, ознайомлення зі способами та прийомами проведення такого аналізу, а також інтерпретацією й застосуванням отриманих результатів, 3) розробка навчального плану, що охоплює визначення цілей і результатів навчання, відбір та організацію змісту, укладання навчального плану для певної групи студентів, 4) планування курсу та його структури, що передбачає розробку програми курсу, поєднання мовних і мовленнєвих навичок і вмінь із відповідним змістом, розподіл годин у межах курсу, 5) розробка навчальних матеріалів, що охоплює такі аспекти як адаптацію наявних навчальних матеріалів, створення навчальних матеріалів, що відповідають потребам конкретної групи студентів, оцінка матеріалів щодо відповідності навчальним цілям та їхнє осучаснення, 6) методи та підходи до навчання англійської мови для професійних цілей, до яких включено навчання на основі завдань, навчання мови на основі предметного змісту, а також навчання на основі проєктів, 7) контроль та оцінювання, що передбачає розробку форм формульовального та підсумкового оцінювання, співвіднесення форм і способів оцінювання з цілями навчання англійської мови для професійних цілей, ознайомлення зі стратегіями надання відзиву та виставлення оцінки, 8) англійська для академічних цілей, що охоплює навчання англійської для читання навчальної літератури, створення та представлення академічних презентацій, проведення досліджень, а також письмової комунікації, 9) англійська для конкретних професійних цілей, до якої включено оволодіння лексикую та термінологією галузі, англійською для спілкування на робочому місці, а також ведення документації та кореспонденції, 10) ділова англійська мова, що передбачає оволодіння англійською в сферах бізнесу й управління, розвиток умінь міжнародного спілкування у відповідних професійних контекстах, використання різноманітних стратегій переконання та ведення перемовин, 11) англійська для технічної та торгової галузей, що включає опанування англійською сфери послуг, мови безпеки та відповідності, 12) урахування культурних особливостей у процесі навчання англійської для професійних цілей, що охоплює питання культурних відмінностей, міжкультурного спілкування, а також адаптації навчання до потреб мультикультурного освітнього середовища, 13) використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні англійської для професійних цілей, у межах якої зокрема розглядається питання розробки мультимедійного освітнього середовища, використання онлайн-ресурсів, а також організації дистанційного навчання, 14) виклики в навчанні англійської для професійних цілей, а саме: навчання в різномовних групах, навчання в умовах обмежених ресурсів, проблема мотивації та залучення студентів, 15) сучасні та майбутні тенденції навчання англійської для професійних цілей, що включає такі аспекти як нові галузі англійської для професійних цілей, інноваційні навчальні методи, а також майбутні цієї методики [5].

При цьому передбачається, що здобувачі сертифікату реєструються на курс, який залишається актуальним протягом року й опановують його у власному темпі. Курс завершується тестом на 10 питань. За умови успішного проходження курсу та тесту здобувачі отримують сертифікат. Очікується, що на кінець курсу випускники отримають всебічне уявлення та розуміння, як розробляти, впроваджувати й оцінювати ефективні курси з навчання англійської для професійних цілей, які відповідатимуть потребам студентів – академічним, професійного розвитку або тим, що обумовлені контекстом певної галузі.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. Проведений аналіз цілей, змісту й особливостей реалізації закордонних програм підготовки викладачів англійської мови для спеціальних цілей дозволяє зробити висновок, що в основному ці програми орієнтовані на викладачів-практиків або досвідчених викладачів. Усі програми належать до асинхронних онлайн-курсів, водночас тривалість навчання різниться в межах проаналізованих програм – від одного/двох/п'яти місяців до року.

Кількість годин зазначена лише в описі п'ятимісячного курсу, що пропонується Оксфордською школою просунутого вивчення методики викладання англійської мови як іноземної. Зазначений курс розрахований на 240 годин, що обумовлює 12 годин самостійної роботи здобувача освіти на тиждень. Ще однією особливістю цього курсу є те, що його програмою передбачено вибір й успішне завершення учасниками одного з курсів англійської мови для професійних цілей, що, на нашу думку, є виправданим, оскільки дозволяє поряд із розвитком методичної компетентності викладача англійської мови для спеціальних цілей створити умови для формування й удосконалення навичок уживання лексичних одиниць відповідної галузі. Ці навички належать до однієї з основних труднощів, з якими стикаються викладачі англійської мови для спеціальних цілей.

У свою чергу, аналіз відібраних програм щодо змісту навчання дозволяє виокремити низку аспектів, що знайшли своє відображення в переважній більшості курсів, а саме: розвиток і тенденції навчання англійської мови для спеціальних цілей; аналіз навчальних потреб студентів; розробка

навчального плану та програми курсу англійської мови для спеціальних цілей; відбір, оцінка та розробка навчальних матеріалів; методи, підходи та виклики в навчанні англійської мови для спеціальних цілей; способи та прийоми оцінювання навчальних досягнень студентів; ролі та безперервний професійний розвиток викладача англійської мови для спеціальних цілей. Саме ці теми та проблеми мають бути відображені в програмі підготовки майбутнього викладача англійської мови для спеціальних цілей, що й становить перспективу подальших наукових розвідок.

References

1. Кокор М. М. Підготовка майбутніх викладачів іноземної мови за професійним спрямуванням в університетах США: автореф. дис... к-та пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2014. 23 с.
Kokor, M. M. (2014). *Pidhotovka maibutnikh vykladachiv inozemnoi movy za profesiinym spriamuvanniam v universytetakh SSHA* [Languages for Specific Purposes Teacher Training in the Universities of the United States]: *Extended abstract of Candidate Degree in Pedagogical Studies' Thesis*. Ternopil, Ukraine. [in Ukrainian].
2. Мацнєва О.А. Методична компетентність майбутнього викладача англійської мови як непрофільної дисципліни: сучасний стан дослідженості проблеми. *Інноваційна педагогіка*. 2018. № 6. С. 65-68.
Matsnieva, O.A. (2018). *Metodychna kompetentnist maibutnoho vykladacha anhliiskoi movy yak neprofilnoi dystsypliny: suchasnyi stan doslidzhenosti problem* [Methodological competence of a pre-service teacher of English as a non-major subject: current state of the issue research]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative Pedagogy*. № 6. 65-68. [in Ukrainian].
3. Мацнєва О.А. Сучасні тенденції науково-методичного дослідження процесу формування професійної міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх фахівців нелінгвістичного профілю. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2019. № 30. С. 33-42.
Matsnieva, O.A. (2019). *Suchasni tendentsii naukovo-metodychnoho doslidzhennia protsesu formuvannia profesiinoi mizhkulturnoi komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv nelinehivistichnoho profilu* [Current tendencies of research of the process of forming prospective non-linguistic field specialists' professional intercultural communicative competence]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Seriiia «Pedahohika ta psykhologhiia» – Visnyk of Kyiv National Linguistic University. Series «Pedagogy and Psychology»*. № 30. 33-42. [in Ukrainian].
4. Скіба Н.Я. Інтегроване формування іншомовної комунікативної та методичної компетентностей майбутніх викладачів англійської мови для економічних спеціальностей: автореф. дис... к-та пед. наук: 13.00.02. Тернопіль, 2019. 23 с.
Skiba, N. Ya. (2019). *Intehrovane formuvannia inshomovnoi komunikativnoi ta metodychnoi kompetent-nostei maibutnikh vykladachiv anhliiskoi movy dlia ekonomichnykh spetsialnostei*. [Integrative Development of Foreign Language Communicative and Methodological Competences of Prospective Teachers of English for Economics]: *Extended abstract of Candidate Degree in Pedagogical Studies' Thesis*. Ternopil, Ukraine. [in Ukrainian].
5. Australian Academy for Professional Development. URL. <https://aa4pd.com.au> (дата звернення: 13.05.2025).
Australian Academy for Professional Development. Retrived from: <https://aa4pd.com.au>. [in English].
6. London School of International Business, UK. URL. <https://www.lsib.co.uk> (дата звернення: 13.05.2025).
London School of International Business, UK. Retrived from: <https://www.lsib.co.uk> [in English].
7. Oxford School of Advanced TESOL Studies. URL. <https://oxford-tesol.org.uk> (дата звернення: 13.05.2025).
Oxford School of Advanced TESOL Studies. Retrived from: <https://oxford-tesol.org.uk> [in English].
8. Papadima-Sophocleous S., Kakoulli Constantinou E., Giannikas C. *ESP teaching and teacher education: current theories and practices*. Research-publishing.net. URL: <https://doi.org/10.14705/rpnet.2019.33.9782490057450> (дата звернення: 13.05.2025).
Papadima-Sophocleous, S., Kakoulli Constantinou, E., Giannikas, C. N. (2019). *ESP teaching and teacher education: current theories and practices*. Research-publishing.net. Retrieved from: <https://doi.org/10.14705/rpnet.2019.33.9782490057450> [in English].
9. Starfield S., Hafner C. *The Handbook of English for Specific Purposes*. 2nd ed. John Wiley & Sons, Ltd., 2025. 683 p. URL: <https://www.perlego.com/book/4938967/the-handbook-of-english-for-specific-purposes-pdf>. (дата звернення: 13.05.2025).
Starfield, S., Hafner, C. (2025). *The Handbook of English for Specific Purposes*. 2nd ed. John Wiley & Sons, Ltd. 683 p. Retrieved from: <https://www.perlego.com/book/4938967/the-handbook-of-english-for-specific-purposes-pdf>. [in English].

Matsnieva Oksana

ORCID 0000-0001-8107-0032

Researcher ID I-3965-2016

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Foreign Philology and Educational Technologies,
T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: oksanamatsnieva@gmail.com

ESP TEACHER TRAINING PROGRAMMES: ANALYSIS OF STRUCTURE, CONTENT AND IMPLEMENTATION PECULIARITIES

The issue of pre-service ESP teacher training has been and still is topical in methodology of teaching English as a foreign language. Its solving is closely connected with implementation of the theoretically substantiated, practically elaborated and experimentally verified methodology of such training. The latter comprises designing the course «Methodology of Teaching ESP», which requires studying the positive international experience of designing and implementing of such programmes.

***The purpose of the article** is to analyse international ESP teacher training programmes from the point of view of their structure, content and implementation peculiarities and to specify the topics and issues which are to be included into the pre-service ESP teacher training programme.*

***Methodology.** Achieving the purpose required applying such research methods as selection of international ESP teacher training programmes, analysis of their structure, content and implementation peculiarities, data systematization and generalization.*

***Scientific novelty.** On the basis of international ESP teacher training programmes' structure, content and implementation peculiarities analysis, topics and issues that are to be included into the pre-service ESP teacher training programme have been identified.*

***Conclusions.** As a result of the research a number of international ESP teacher training programmes' peculiarities have been singled out. The programmes under analysis are asynchronous and online. They are aimed at ESP practitioners and experienced ESP/EFL teachers. The duration of the course varies from one month to one year. The number of hours is given in the description of one course. It is 240 hours, which means 12 hours of a student's self-study a week. According to the programme, students are expected to choose and successfully complete one of the offered courses in ESP. Most programmes focus on such issues as development and current trends in methodology of teaching ESP, students' needs analysis, curriculum and ESP course design, teaching materials selection, evaluation and elaboration, methods, approaches and challenges in teaching ESP, strategies and techniques of students' academic achievements assessment, ESP teacher roles and continuous professional development. These issues are to be included into the pre-service ESP teacher training programme.*

***Keywords.** ESP teacher, ESP, methodological competence, training programme, teaching content.*

Стаття надійшла до редакції 13.05.2025

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор **О.Б. Бігич**